

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА

ПРОГРАМА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

**«УКРАЇНОТВОРЕЦЬ»**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

КИЇВ – 2008

*Програма затверджена Вченою радою Науково-дослідного інституту  
українознавства МОН України (протокол №13 від 20. 12. 2007)*

***Рекомендовано Міністерством освіти і науки України  
( лист № 1/II-3516 від 30.07.08)***

Керівник авторського колективу **П.П. Кононенко**

Автори програми:

**Кононенко П.П.**, доктор філологічних наук, професор, академік Української Академії наук, Академії наук Вищої школи України, Української Вільної Академії наук у США, Міжнародної слов'янської академії, Академії політичних наук, директор НДІУ МОН України, **Касян Л.Г.**, завідувач відділу філософії освіти та освітніх технологій НДІУ МОН України, **Семенюченко О.В.**, науковий співробітник відділу національної культури НДІУ МОН України.

## ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму виховання дітей дошкільного віку «Українотворець» розроблено відповідно до Базового компонента дошкільної освіти в Україні. Програма враховує досвід і традиції української народної та академічної педагогіки, ґрунтується на принципах і засадах міжнародних конвенцій про дітей, Конституції України.

Метою освіти та виховання дитини дошкільного віку згідно з законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, які в подальшому матимуть здатність до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення його освітнього рівня.

Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості. Серед завдань дошкільної освіти:

- збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини;
- виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля.

Виховання дитини має спрямовуватися на розвиток її особистості, поваги до прав, свобод людини і громадянина, державної мови, національних історичних і культурних цінностей українського та інших народів.

Програма виховання дітей дошкільного віку «Українотворець» є засобом створення міцного підґрунтя для подальшого виховання патріота, громадянина української держави, свідомого державотворця, творчої особистості, яка співпрацюватиме зі світом на засадах кооперації, буде здатна реалізувати своє власне покликання та реалізовувати покликання української нації.

Метою та завданням програми «Українотворець» є сприяння становленню кожної дитини як гармонійно розвиненої особистості; усвідомленню її як творця себе, своєї родини, держави, світу.

Програма реалізує Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Вона структурована відповідно до його основних змістових блоків – сфер. Так, сфера «Українці» відповідає сфері «Люди» Базового компоненту дошкільної освіти в Україні, сфера «Природа України» – сфері «Природа», сфера «Я – українець, Я – українка» – сфері «Я сам», сфера «Українська культура» – сфері «Культура». Кожна зі сфер підпорядковується макросфері «Мова».

Таблиця 1. Структура програми "Українотворець"

| <b>МАКРОСФЕРА</b>                                    |                                                    |                                                           |                                                    |
|------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|
| <b>«МОВА»</b>                                        |                                                    |                                                           |                                                    |
| <i>Сфера<br/>УКРАЇНЦІ</i>                            | <i>Сфера<br/>ПРИРОДА<br/>УКРАЇНИ</i>               | <i>Сфера<br/>Я – УКРАЇНЕЦЬ.<br/>Я – УКРАЇНКА</i>          | <i>Сфера<br/>УКРАЇНСЬКА<br/>КУЛЬТУРА</i>           |
| <b>Змістові лінії</b>                                | <b>Змістові лінії</b>                              | <b>Змістові лінії</b>                                     | <b>Змістові лінії</b>                              |
| <i>1.Родина, рід</i>                                 | <i>1. Життя. Життєві процеси у природі</i>         | <i>1.Цінності української звичаєвості (вдача, мораль)</i> | <i>1.Світ, створений нами</i>                      |
| <i>2.Народ</i>                                       | <i>2.Ми в природі, природа в нас і навколо нас</i> | <i>2.Ми – господарі своєї держави</i>                     | <i>2.Наша творча палітра (як і чим ми творимо)</i> |
| <i>3.Світове українство</i>                          | <i>3.Характерні особливості нашого довкілля</i>    | <i>3.Моя Україна у світі</i>                              | <i>3.Наша будучина (творчий аспект)</i>            |
| <b>Макросферичні змістові лінії</b>                  |                                                    |                                                           |                                                    |
| <b>«Українська мова» та «Українська словесність»</b> |                                                    |                                                           |                                                    |

Макросфера «Мова» є базовим блоком, оскільки українська мова є зв'язуючою ланкою між поколіннями, характеризує цілісність українського народу; є джерелом його духу та натхнення, засадничий чинник українського характеру, що об'єднує українців у світі.

Підпорядкування сфер макросфері «Мова» знайомитиме з багатством, образністю української мови та словесності, формуватиме культуру почуттів, буде засобом збагачення емоційно-естетичного досвіду, розвиватиме універсальні, природовідповідні якості творчої особистості.

Кожна сфера програми конкретизується трьома змістовими лініями та ґрунтується на макросфері «Мова», реалізованій макросферичними змістовими лініями «Українська мова» та «Українська словесність». Так, сфера «Українці» містить такі змістові лінії: Родина, рід; Народ; Світове українство<sup>1</sup>. Сфера «Природа України» – Життя. Життєві процеси у природі; Ми в природі, природа в нас і навколо нас; Характерні особливості нашого довкілля. Сфера «Я – українець. Я – українка» – Цінності української звичаєвості (вдача, мораль); Ми – господарі своєї держави; Моя Україна у світі. Сфера «Українська культура» – Світ, створений нами; Наша творча палітра (як і чим ми творимо); Наша будучина (творчий аспект).

<sup>1</sup> Світове українство – українці як світовий феномен (в Україні і закордоном); етнонаціональні групи, що займали і займають питомі українські землі поза нинішніми державними кордонами України з найдавнішого по теперішній час; живуть у понад 70 країнах планети, творять там культуру.

Змістові лінії тісно взаємопов'язані, доповнюють одна одну, є неперервними та послідовними. Змістове наповнення ліній програми сприяє утворенню у дитини цілісного уявлення та сприйняття як найближчого світу (українського), так і Всесвіту загалом, усвідомленню себе як цілісності з родиною, родом, народом, українською державою, природою, як особистості діяльно-вольової, творчої, громадянина та патріота.

Матеріал програми подано відповідно до сензитивних періодів розвитку дітей за принципом поділу на вікові етапи розвитку. Вона розрахована для дошкільного дитинства (дітей від трьох до шести/семи років), в якому виділяють стадію молодшого (три-п'ять років) та старшого (п'ять-шість/сім років) дошкільного віку. Відповідно до цього, матеріали про програми структуровано за двома великими блоками: молодший дошкільний вік, старший дошкільний вік.

Програма виховання дітей дошкільного віку «Українотворець» може поєднуватися з Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», іншими чинними державними, регіональними, авторськими, варіативними програмами виховання і навчання дітей дошкільного віку, підсилюючи національно-державницьку напямну виховання.

Програма виховання дітей дошкільного віку «Українотворець» забезпечується методичними рекомендаціями та хрестоматією для батьків і вихователів.

Вихователі та педагогічні колективи дошкільних закладів можуть творчо підходити до змісту програми, збагачуючи її своїми регіональними особливостями, зберігаючи її цілісність.

Життєву основу виховання передусім творить родина. Реалізація виховного потенціалу програми дошкільного виховання «Українотворець» передбачає активну участь батьків як свідомих та відповідальних учасників виховного процесу, перших та головних вихователів своїх дітей. Тому дошкільна освіта і виховання повинні ґрунтуватися на єдності та цілісності родинного та суспільного виховання, тісній взаємодії родини та дошкільного закладу, забезпечуючи всебічний розвиток дитини.

## Молодший дошкільний вік (3-5 років)

### Макросфера «Мова»

**Завдання виховання:** виховувати любов до української мови; дати уявлення про українську мову як мову української родини, роду, народу, як про зв'язуючу ланку між поколіннями. Ознайомлювати з багатством словникового складу української мови. Поглиблювати уявлення про можливість вираження емоцій, думок, почуттів через звуки, слова, речення. Зосереджувати дитячу увагу на мові батьків, природи, власному мовленні. Дати уявлення про відтворення у власних та загальних назвах краси та особливостей рідного краю. Виховувати почуття прекрасного зразками різних жанрів української словесності та звертати увагу на красу рідного слова.

**Результати:** як кожна дитина окремо, так і всі діти разом емоційно позитивно ставляться до української мови, мають уявлення, що вона є мовою української родини, роду, народу, зв'язуючою ланкою між поколіннями, про її лексичне багатство. Можуть виражати різні емоції, думки, почуття за допомогою різних мовних конструкцій (словами, реченнями), вживають різні лексеми на позначення предметів, явищ, ознак, рухів, дій. Звертають увагу на мову батьків, природи, власне мовлення. Помічають красу рідного слова у різних жанрах української словесності та в усному мовленні. Називають деякі власні назви своєї місцевості.

### Сфера «Українці»

**Завдання виховання:** виховувати любов до родини, роду, народу; поглиблювати уявлення про батьків та інших членів родини, виховувати чуйне ставлення до них, а також сусідів та знайомих. Дати уявлення про дерево роду, рід, народ. Формувати уявлення про сімейні та родинні стосунки, взаємну турботу і любов. Закріплювати знання дітей про прізвище, ім'я та по батькові своє та всіх членів сім'ї, родинні взаємини. Поглиблювати уявлення, знання та позитивне ставлення дитини до належності до своєї родини, роду, народу та його неперервного існування на рідній землі. Формувати поняття про ознаки, що характеризують українців, вміння їх вирізняти. Дати уявлення про зв'язки між світовим українством

#### **Змістова лінія: *Родина, рід***

Поглибити уявлення про належність до своєї родини, роду, родинні зв'язки; про інших людей (сусідів, знайомих, земляків) та вироблення ставлення до них.

#### **Змістова лінія: *Народ***

Дати уявлення про українців як народ, про Україну як територію і країну, ввести поняття малої та великої Батьківщини; ознайомлювати з традиційними ознаками, що притаманні українцям (в одязі, прикрасах людини та оздобленні житла, подвір'я в першу чергу свого регіону та інших місцевостей України). Дати уявлення про традиційні риси, що характеризують українців (мудрість, волелюбність, працелюбність, господарність, гостинність).

### **Змістова лінія: Світове українство**

Дати уявлення про українців, що мешкають як у своїй країні, так і в цілому світі, про їхні зв'язки з нашою Батьківщиною.

### **Макросферична змістова лінія: Українська мова**

Збагачувати словник дітей різними словами на позначення української родини, роду, народу; знайомити з назвами міст, селищ, сіл, хуторів, вулиць, кутків, де живуть діти та їхні родичі; вводити у мовлення дошкільнят традиційні українські імена, форми звертань (кличні, шанобливі, ласкаві, зменшено-пестливі), образні вислови: означення, порівняння і т. ін. Вводити слова-означення для характеристики українського народу. Ознайомлювати із словами на позначення традиційних опредмечених ознак, притаманних українцям (традиційний одяг як свого краю, так і інших, особливості оздоблення житла, подвір'я залежно від регіону) у різних жанрах фольклору. Ознайомлювати з назвами країн світу, де живуть українці.

### **Макросферична змістова лінія: Українська словесність**

Ознайомлювати з оповідками, бувальщинами рідного краю, давніми уявленнями праукраїнців про себе і свою землю (малі фрагменти «Велесової книги» – (про Матір Славу, Лад тощо), фрагменти з літопису Аскольда та ін.). Знайомити з українськими народними казками, герої яких виявляють традиційні риси, що характеризують українців (мудрість, волелюбність, працелюбність, господарність, гостинність).

**Результати:** як кожна дитина окремо, так і всі діти разом мають емоційне позитивне ставлення до своєї родини, роду, народу. Чуйно ставляться до сусідів, знайомих, земляків. Уявляють родинні зв'язки та дерево роду, розуміють значення родинних стосунків, злагоди і ладу в рідній оселі. Знають прізвище, ім'я та по батькові своє і деяких членів родини та традиційні українські форми звертань; назви міст, селищ, сіл, хуторів, вулиць, кутків, де мешкають вони та їхні родичі. Мають уявлення про те, що українські землі існують здавна, про українців як про прадавній народ, що споконвіку мешкає на цій території. Знають і називають традиційні риси (мудрість, волелюбність, працелюбність, господарність, гостинність), що характеризують українців, наводять приклади з фольклорних творів (казок «Колосок», «Лисиця та журавель», «Віл і заєць», щедрівок «Щедрик», «В чистому полі сам плужок ходить», та ін.); регіони, в яких живуть їхні родичі; деякі країни світу, де мешкають українці, уявляють зв'язки між ними. Мають уявлення про традиційні ознаки українців різних регіонів, можуть їх назвати.

### **Сфера «Природа України»**

**Завдання виховання:** пробуджувати та виховувати любов до світу; сприяти розвитку естетичних почуттів, емоційного позитивного ставлення до життя та до природи; виявляти радість, доброзичливість і пошану у спілкуванні з природою та її проявами; дати поняття цілісності сприйняття природи і себе в ній. Дати уявлення про красу. Формувати уявлення про тіло, здоровий спосіб життя. Формувати спостережливість, уміння розрізняти природні особливості (за кольором, розміром, звуками і т. ін.).

### **Змістова лінія: Життя. Життєві процеси у природі**

Дати уявлення про природні елементи життя (земля, вода, вогонь, повітря). Дати елементарні уявлення про життя (проявлення-народження, становлення-зростання, відтворення, старіння-згасання, проявлення-народження (на прикладах життя рослин, тварин і т. ін.)), його цілісність та різні форми (організми різних видів тваринного та рослинного світів, підземний, наземний та підводний світи). Викликати інтерес до явищ природи, змін пір року, чергування дня і ночі, ранку і вечора; кліматичних особливостей; станів природних елементів (твердий, рідкий, м'який і т. ін.). Дати уявлення про прекрасне в природі. Формувати спостережливість. Вчити фіксувати (звертати увагу) та відрізняти зміни у природі залежно від часу доби, пори року, погодних умов.

### **Змістова лінія: Ми в природі, природа в нас і навколо нас**

Формувати уявлення про людину як частину природи; про природні елементи у людському тілі, про своє тіло як цілісний організм, про здорове тіло та про здоровий спосіб життя; про взаємодію природних елементів людини і природи (через дихання, харчування); про взаємовплив людини на природу і навпаки (природні явища, діяльність людини), про те, що деякі дії людини залежать від змін у природі та погоді. Дати уявлення про тваринний і рослинний світ (тварини і рослини нашого краю), про зміни (ріст, забарвлення, поведінку та ін.) у житті рослин, тварин, птахів, комах нашого краю у зв'язку з порами року.

### **Змістова лінія: Характерні особливості нашого довкілля**

Вчити спостерігати за рослинами і тваринами; розрізняти їх та їхні стани й потреби. Вчити розпізнавати рослини за формою листя, плодів, кори і т. ін.; птахів, тварин, комах за зовнішніми ознаками. Вчити доглядати за домашніми тваринами, кімнатними і городніми рослинами.

### **Макросферична змістова лінія: Українська мова**

Збагачувати словник дітей різними словами на позначення найближчого природного оточення; уводити у словник дошкільнят слова, що означають назви процесів у природі, а також ознак, якостей, форм та величин природних явищ, рослин, тварин, птахів, комах; залучати до активного словника власні назви місцевих річок, озер, урочищ, балок, лісів, гір і т. ін. (з поясненням їхнього виникнення), порівняння, епітети як їх означення, образні вислови, пов'язані з ними. Дати поняття про назви місяців.

### **Макросферична змістова лінія: Українська словесність**

Знайомити дітей з українськими народними та літературними казками про тварин, птахів, комах («Рукавичка», «Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат», «Солом'яний бичок», І. Франко казки «Лисичка і Рак», «Ріпка» та ін.), звертати увагу на їхні характерні ознаки; оповідками, літературними творами про пори року (казка «Про Зиму і Весну», М. Вінграновський вірш «Ішов кіт через лід», Р. Завадович вірш «Ішла собі Осінь тиха» (Матінка Осінь полями іде...), П. Осадчук вірш «Послухай!» та ін.), давніми уявленнями праукраїнців про світ природи, про Всесвіт та дерево життя (фрагменти календарно-обрядового кола: веснянки, колядки, щедрівки і т. ін., невеликі фрагментами «Велесової книги»

про будову світу); малими фольклорними жанрами (потішками, забавлянками, простими загадками описового характеру про явища природи, простими приказками про здоров'я).

**Результати:** як кожна дитина окремо, так і всі діти разом мають емоційне позитивне ставлення до світу, зацікавлено спостерігають за природою рідного краю, виявляють бажання здобувати інформацію про неї, пізнавати процеси, явища природи та її елементи, розрізняють особливості явищ природи, рослин, тварин, птахів, комах рідного краю. Мають уявлення про прекрасне у природі, поняття про її цілісність, про себе як частину природи, про взаємодію себе з природою та природи з собою (про вплив природних чинників: температурні, кліматичні і т. ін на людину). Мають уявлення про своє тіло як цілісний організм, здоровий спосіб життя. Виявляють турботу про тварин, рослин, птахів, комах, що поруч з ними. Знають деякі власні назви своєї місцевості та можуть пояснити їхнє походження. Переповідають українські народні казки про тварин, характеризують героїв. Відтворюють фольклорні твори обрядового кола (фрагменти веснянок, колядок, щедрівок), співвідносять їх із порами року; знають деякі з власних назв своєї місцевості. Знають українські назви місяців.

### **Сфера «Я – українець. Я – українка»**

**Завдання виховання:** виховувати емоційне позитивне ставлення до того, що дитина – українець, українка, патріот, громадянин, господар України. Прищеплювати українські національні цінності (правдивість, волелюбність, миролюбність та ін.). Виховувати шанобливе ставлення до родинних, звичаєвих та державних свят (День народження, Новий рік, Різдво, Великдень, День народження нашої держави – День незалежності та ін.), повагу до атрибутів-символів (прапор, герб) української держави. Дати уявлення про те, що кожен українець, українка – господар своєї держави; що праця представників різних професій спрямована на турботу про інших людей та державу. Дати уявлення про відповідальність та права. Виховувати почуття правди.

### **Змістова лінія: Цінності української звичаєвості (вдача, мораль)**

Поглиблювати знання і виробляти ставлення до родинних свят. Формувати уявлення про звичаєві та державні свята (День Незалежності, Великдень, Новий рік, Різдво та ін.); виховувати почуття правди, що народжується з правильності, правильних вчинків. Через спільну гру, посильні доручення, корисні справи і т. ін. дати уявлення про відповідальність та права. Виховувати традиційну українську доброзичливість; формувати навички використання традиційних українських етикетних формул (вітання, звертання, прощання, подяка).

### **Змістова лінія: Ми – господарі своєї держави**

Формувати уявлення, що дитина – українець, українка, патріот (той, хто любить свій край), громадянин (той, хто вміє жити в громаді, відповідати за свої вчинки), господар України (той, хто створює, піклується та дбає про лад у своєму найближчому оточенні (кімнаті, ігровому майданчику, родині тощо)). Через самообслуговування, виховання дбайливого ставлення до найближчого

предметного та природного оточення прищеплювати уявлення про те, що кожна дитина – українець, українка – господар своєї держави. Дати уявлення про різні професії, вчинки і дії людей задля себе, інших та держави. Прищеплювати уявлення про те, що Україна є нашою державою. Ознайомлювати з її атрибутами-символами (прапор, герб, гімн). Дати елементарні уявлення про державну владу України (Президент, Верховна Рада) за зразком родини. Дати уявлення про права (як потенційні можливості), відповідальність за виконання доручених справ.

**Змістова лінія: Моя Україна у світі**

Дати уявлення про існування інших країн (в першу чергу країн сусідів); навчити відрізняти свій державний символ (прапор) від інших. Дати уявлення про взаємодію (дружні відносини) української держави з іншими країнами та народами світу.

**Макросферична змістова лінія: Українська мова**

Збагачувати словник дітей словами на позначення української вдачі (правда-правдивість-правдивий, щирість-щирий, чути-чуйний, воля-волелюбність-волелюбний та ін.), характеру, традиційного звичаєвого святкування, звичаєвих норм (чинити по правді, бути чесним, шанобливим, сміливим, мужнім, працьовитим, чуйним та ін.), етикетних формул; вводити у словник дошкільнят слова, що означають назви державних символів (державний прапор, державний герб, державний гімн), ознак державної влади (Президент, Верховна Рада), державних свят (День народження нашої держави – День незалежності), деяких професій, понять права, обов'язку, відповідальності.

**Макросферична змістова лінія: Українська словесність**

Знайти дітей з українськими казками про господаря, господиню, їхніх дітей, господарство, про мандрівки казкових героїв у невідомі краї, з українськими народними соціально-побутовими та чарівними, авторськими казками («Колосок», «Батькова порада», «Названий батько», «Коза дереза», «Правда і Неправда», «Дві білки і лисиця», «Сильніше за силу» та ін.), переказами та легендами про свята, про взаємодію з іншими народами; з українськими фольклорними творами календарно-обрядового циклу (колядками, щедрівками, веснянками) та малими фольклорними жанрами (потішками, мирилками, приказками та ін.).

**Результати:** дитина має емоційне позитивне ставлення до того, що вона – українець, українка, громадянин України. Як кожна дитина окремо, так і всі діти разом шанують і поважають родинні, звичаєві та державні свята, атрибути-символи української держави, відрізняють їх від інших, мають уявлення про те, що Україна одна з-поміж країн світу. Формується уявлення про те, що діти також є господарями своєї держави як всі разом, так і кожен зокрема. Шанують людей праці. Діти мають уявлення правду, що народжується з правильності, правильних вчинків, з'являється почуття правди, діти мають уявлення про права як потенційні можливості, намагаються відповідально виконувати доручену справу за допомогою дорослого. Використовують деякі традиційні українські формули етикету (вітання, прохання, подяка, вибачення, прощання).

У рухливих та предметно-рольових іграх використовують малі фольклорні жанри (лічилки, заклички, мирилки, колискові, забавлянки та ін.).

### **Сфера «Українська культура»**

**Завдання виховання:** виховувати емоційне позитивне, бережливе ставлення до гармонійного світу, створеного людиною, виховувати охайність, залучати до творення ладу. Формувати уявлення про корисність праці. Прищеплювати любов до праці. Дати уявлення про різноманітний український мистецький світ (живопис, народно-ужиткове мистецтво, музика, танець, пісня, театральне мистецтво, архітектура, скульптура і т. ін.), виховувати почуття прекрасного зразками різних видів мистецтва. Знайомити з використанням різних засобів та інструментів мистецтва, формувати елементарні здібності та вміння виражати себе ними (малювання, співи, танець тощо). Дати уявлення про планування майбутнього, формувати у дітей здатність до планування.

### **Змістова лінія: Світ, створений нами**

Поглиблювати уявлення про найближче українське предметне оточення (національна іграшка з різних природних матеріалів, кімната, житло, предмети вжитку, знаряддя праці та ін.). Дати уявлення про писанку як прадавній український символ. Знайомити з українським мистецьким світом (українськими колисковими, малими фольклорними формами – потішками, забавлянками, закличками, приказками, найпростішими описовими загадками, скоромовками; жанрами календарно-обрядового кола – колядками, щедрівками, веснянками та ін.; ілюстраціями до українських казок; творами українських митців народного мистецтва, що відтворюють гармонійність і цілісність світу (вироби з кераміки – опішнянські, київські, васильківські глиняні іграшки; дерева – косівські, івано-франківські дерев'яні іграшки, скла – львівські скляні іграшки тощо), репродукціями картин художників – М. Примаченко «Казковий кораблик», «Гороховий звір», К. Білокур «Квіти і овочі», «Квіти за тином», Ф. Панко «Павичі» та ін.; театралізованими діями «А ми просо сіяли», «Подоряночка», виставами, українськими народними танцями (гопак, полька), фрагментами з музичних та літературних творів М. Лисенка (опера «Коза-дереза»), Т. Шевченка «Тече вода з-під явора», «Зоре моя вечірняя», Лесі Українки «Мамо, іде вже зима», «Вже сонечко в море сіда» та ін. Ознайомлювати з українською книгою як явищем культури (на прикладі книжок дитячих видавництв «Веселка», «А-БА-БАБА-ГА-ЛА-МА-ГА»). Знайомити дітей з їхньою будовою: обкладинка, сторінки; текст, малюнки-ілюстрації; вчити обережно гортати сторінки, впізнавати знайомих персонажів тощо.

### **Змістова лінія: Наша творча палітра (як і чим ми творимо)**

Формувати практичні вміння та навички виражати себе через ліплення та малювання з використанням глини, пластиліну, фарб, олівців, кольорової крейди та ін.; через спів автентичних українських народних пісень; через декламацію творів малих фольклорних жанрів; інсценізацію українських казок, творів календарно-обрядового циклу та народних пісень.

### **Змістова лінія: Наша будучина (творчий аспект)**

Ознайомлювати зі зразками народної творчості про майбуття (відповідно до вікових особливостей) – «А ми просо сіяли, сіяли», «Мак». Дати уявлення про планування майбутнього (що я хочу зробити, ким я хочу бути, що має бути зі мною).

**Макросферична змістова лінія: Українська мова**

Збагачувати словник дітей словами на позначення іграшок, предметів українського побуту, назв українського національного одягу та його елементів, житла, меблів та ін. Уводити до активного словника слова, що означають та характеризують знаряддя праці, назви свят, обрядові дії календарного кола, різні явища мистецтва, порівняння, означення, образні вислови та ін. Формувати навички «словесного малювання».

**Макросферична змістова лінія: Українська словесність**

Знайомити з українськими казками, літературними творами про творчість і працю (казка «Бабина і дідова дочка», В. Сухомлинський оповідання «Сьома дочка», Ліна Костенко вірш «Білочка восени», В. Багірова вірш «Павучок і їжачок», Платон Воронько вірш «Пісня про сади» та ін.), про свята (Новий рік, Різдво, Великдень, День народження); з творами календарно-обрядового циклу та малими фольклорними жанрами (загадками, скоромовками, прислів'ями, приказками та ін.).

**Результати:** як кожна дитина окремо, так і всі діти разом виявляють емоційне позитивне ставлення до гармонійного світу, створеного людиною. Бережно ставляться до результатів як своєї праці, так і праці інших. Малюють, ліплять за зразком, за власним задумом, вміють розрізняти деякі види народної іграшки та виробу народно-ужиткового мистецтва й використовують їх у своїй творчості. Залюбки сприймають різноманітні за жанром українські фольклорні вокально-музичні твори та відтворюють їх. Мають уявлення та деякі знання про обрядово-календарне коло, називають деякі свята, з ним пов'язані. Можуть виконувати елементи українських народних танців. Виражають своє ставлення до персонажів українських казок, міфів, легенд, оповідань. Мають навички «словесного малювання». Мають уявлення про книгу як явище культури. Створюють власні твори (зв'язні розповіді з кількох речень), інсценізують українські казки, твори календарно-обрядового циклу та народні пісні.

## **Старший дошкільний вік (5-6/7)**

### **Макросфера «Мова»**

**Завдання виховання:** продовжувати виховувати любов до української мови; дати уявлення про неї як про зв'язуючу ланку між поколіннями, що характеризує цілісність українського народу; як про джерело духу та натхнення українського народу, засадничий чинник українського характеру, що об'єднує українців у світі.

Продовжувати ознайомлювати з багатством, образністю словникового складу української мови. Формувати навички зв'язно, образно, емоційно виражати думки, почуття, зокрема щодо героїзму, звитяжності, мужності, справедливості, правдивості, чесності як питомих рис українського народу-державотворця. Вводити до активного словника дітей українські слова на позначення уявлень про здоров'я (здоровий, кволий, хворий, дужий, міцний і т. ін.); складових світу та Всесвіту, власні назви природних утворень рідного краю, України з поясненням їх виникнення. Зосереджувати дитячу увагу на зразках української народної мудрості, на мові природи, власному мовленні. Виховувати почуття прекрасного зразками різних жанрів української словесності та звертати увагу на образні означення, слова-символи, красу рідного слова.

**Результати:** як кожна дитина окремо, так і всі діти разом емоційно позитивно ставляться до української мови, мають уявлення та усвідомлюють, що вона є мовою всього українського народу, однією з ознак його цілісності, джерелом натхнення українського народу. Активно використовують у власному мовленні різні лексичні, образні засоби (образні означення, слова-символи). Зв'язно виражають за допомогою різних мовних конструкцій думки, почуття щодо героїзму, звитяжності, мужності, справедливості, правдивості, чесності. Активно вживають українські слова на позначення уявлень про здоров'я. Відтворюють, розуміють та позитивно ставляться до зразків української народної мудрості, до мови природи. Називають власні та загальні назви Всесвіту, України, рідного краю та пояснюють їхнє походження. Помічають красу рідного слова у різних жанрах української словесності та усному мовленні. Мають навички зв'язного мовлення, звертають увагу на мову навколишнього світу та власне мовлення, створюють розповіді за власними спостереженнями. Інсценізують українські казки, твори календарно-обрядового циклу та народні пісні.

### **Сфера «Українці»**

**Завдання виховання:** продовжувати виховувати любов до родини, роду, народу. Дати уявлення про родину як цілісність, що характеризується спадкоємністю поколінь. Виховувати шанобливе ставлення до своєї родини та інших родин як складових українського народу. Сформувані уявлення, що українці є творцями, будівничими та громадянами своєї держави; волелюбність, працьовитість, мудрість, героїзм, звитяжність, мужність, справедливість, правдивість, чесність як питомі риси українського народу-державотворця. Виховувати відповідальність за свої вчинки. Формувати усвідомлення причетності кожного до творення життя своєї української держави. Розширити

коло знань про традиційні ознаки, притаманні українцям. Дати уявлення про українську мову як засадничий чинник українського характеру, що об'єднує українців у світі. Сформувати уявлення про взаємодію українців усього світу щодо розбудови української держави як реалізації споконвічного прагнення мати свою, рідну, українську державу.

**Змістова лінія: Родина, рід**

Дати уявлення про родину як цілісність, що характеризується спадкоємністю поколінь. Закріплювати поняття «спадкоємність поколінь», формувати усвідомлення дитиною себе як частини цілісності родини, роду, поглиблювати розуміння, що інші люди – теж частини цілісності родин, родів і всі разом є українським народом. Прищеплювати інтерес до вивчення історії своєї родини, роду. Формувати усвідомлення причетності кожного члена родини, кожного покоління роду до творення життя (історії та сучасності) своєї держави. Виховувати відповідальність за свої вчинки стосовно родини, роду, народу, держави.

**Змістова лінія: Народ**

Поглибити уявлення про українців як народ, що є творцями, будівничими та громадянами держави Україна. Розширити коло понять про традиційні риси вдачі українського народу-державотворця (відповідальність, героїзм, звитяжність, мужність, справедливість, правдивість, чесність, мудрість, життєрадісність, інтелектуальність, чуйність тощо). Дати уявлення та поняття про товариську, побратимство як цінності українців. Продовжуємо поглиблювати уявлення про традиційні ознаки, притаманні українцям свого та інших регіонів (традиційний одяг різних регіонів, особливості оздоблення житла, подвір'я залежно від регіону, типи господарювання). Формувати усвідомлення про українців як громадян (творців, будівничих, оборонців) української держави.

**Змістова лінія: Світове українство**

Дати знання про споконвічне прагнення українців різних країв мати свою, рідну, українську державу. Сформувати уявлення про існування українського світу на різних континентах та їхню взаємодію у процесі розбудови української держави.

**Макросферична змістова лінія: Українська мова**

Розширювати тематичну групу слів на позначення роду, народу. Вводити слова на позначення цінностей українців, слова-означення (працьовитий, мудрий, мужній та ін.) для характеристики українського народу; знайомити з назвами міст, селищ, сіл, хуторів, вулиць, кутків, де живуть близькі й далекі родичі; з назвами країн і міст світу, де живуть українці. Продовжувати ознайомлювати із словесним зображенням традиційних опредмечених ознак, притаманних українцям (традиційний одяг різних регіонів, особливості оздоблення житла, подвір'я залежно від регіону, типу господарювання) у фольклорі. Знайомити з назвами країн і міст світу, де живуть українці.

**Макросферична змістова лінія: Українська словесність**

Продовжувати ознайомлювати з різними українськими народними казками, легендами, міфами, герої яких (оборонці, будівничі рідної землі-

держави) виявляють традиційні риси вдачі українського народу-державотворця – героїзм, звитяжність, мужність, справедливість, правдивість, чесність, відповідальність, справедливість, мудрість, життєрадісність, інтелектуальність тощо); давніми уявленнями праукраїнців про свою державу, товариськість, побратимство як цінності українців, використовуючи казки («Шовкова держава», «Летючий корабель», «Мудра дівчина», «Крадений віл» та ін.), перекази (про заснування Києва, про Змієві вали), міфи давньої України, фрагменти «Велесової книги», фрагменти з літописів (літопис Аскольда), малі фольклорні жанри (приказки, прислів'я), історичні пісні на козацьку тематику.

**Результати:** як кожна дитина окремо, так і всі діти разом усвідомлюють належність до своєї родини, роду як цілісних складових українського народу, що характеризуються спадкоємністю поколінь, за допомогою дорослого можуть зображувати дерево роду; усвідомлюють свою причетність та причетність своєї родини, роду до творення української держави. Відповідають за свої вчинки. Шанобливо ставляться до всіх членів своєї родини, шанують родинні почуття інших. Виділяють, усвідомлюють та виявляють ставлення до рис вдачі українського народу, які сприяли та сприяють державотворенню (наводять приклади з фольклорних та літературних творів). Мають уявлення, що українці є творцями, будівничими та громадянами своєї держави; знають традиційні ознаки українців різних регіонів, деякі види господарювання (елементи землеробства, тваринництва, інформаційних технологій та ін.), можуть їх назвати. Мають уявлення про взаємодію українців усього світу щодо розбудови української держави як реалізації споконвічного прагнення мати свою рідну українську державу. Уявляють українську мову як джерело духу та натхнення українського народу, що є засадничим чинником українського характеру, який об'єднує українців у світі.

### **Сфера «Природа України»**

**Завдання виховання:** продовжувати виховувати любов до природи України, позитивне емоційне ставлення до життя, прищеплювати почуття відповідальності за життя істот, що поруч. Формувати навички охорони природного довкілля. Виховувати почуття краси. Формувати усвідомлення цілісності сприйняття природи і себе в ній, спостережливість, уміння споглядати красу природи. Плекати усвідомлення краси у різних її проявах. Прищеплювати відповідальність за життя. Сформувати розуміння, що характер впливу природи на людину та людини на природу може бути різним.

**Змістова лінія:** *Життя. Життєві процеси у природі*

Поглиблювати уявлення про циклічність життя, його неперервність, різні форми; взаємодію природних елементів (землі, води, вогню, повітря), доцільність перебігу природних процесів. Дати уявлення про особливості сприйняття краси українцями (на прикладі фольклорних творів: народних пісень, загадок, веснянок, колядок, щедрівок тощо). Дати знання про Землю, Місяць, Сонце, зорі в уявленнях українців. Прищеплювати уміння споглядати красу природи, помічати найменші зміни в ній, формувати спостережливість (розрізняти властивості об'єктів і явищ природи: особливості форми, кольорів,

запахів, звуків і т. ін.). Прищеплювати уміння споглядати та помічати процеси творення життя у природі. Дати уявлення про прагнення всього живого до життя.

**Змістова лінія: *Ми в природі, природа в нас і навколо нас***

Дати уявлення, що кожна людина – дитина природи, сформувати усвідомлення цілісності людини та природи. Поглибити уявлення про вплив (та його характер) природи на людину та людини на природу як взаємодіючих частин єдиної цілісності. Дати знання про природовідповідну поведінку, природоохоронну діяльність. Дати уявлення про чинники (фізичні вправи, догляд за тілом, харчування та ін.), що сприяють здоров'ю. Прищеплювати навички українських традицій здорового способу життя. Поглиблювати знання про зміни у житті та поведінці рослин, тварин, риб, птахів, комах нашого краю залежно від часу доби, погодних умов, людського ставлення і т. ін. Відображення світу та Всесвіту в уявленнях українців (на прикладах творів календарно-обрядового кола, народних прикмет, українських космогонічних міфів, народних пісень, писанок).

**Змістова лінія: *Характерні особливості нашого довкілля***

Розширити коло знань про рослинний і тваринний світ, світ комах, птахів, риб рідного краю та України в цілому. Формувати дбайливе ставлення до природи загалом і до кожного її представника зокрема.

**Макросферична змістова лінія: *Українська мова***

Продовжувати збагачувати словник дітей різними словами на позначення ознак, якостей, форм природних явищ, рослин, тварин, птахів, риб, комах як найближчого природного оточення, так і природи всієї України; вводити у словник дошкільнят слова на позначення складових Всесвіту (Земля, Місяць, Сонце, зорі і т. ін.), знайомити з уявленнями українців про здоров'я (прислів'я та приказки, віншування, казки, оповідання). Вводити деякі власні назви річок, озер, урочищ, балок, лісів, гір України з поясненням їх виникнення. Дати пояснення походження назв місяців в українських фольклорних і літературних текстах (веснянки, М. Підгірянка «Співанка про місяці» та ін.).

**Макросферична змістова лінія: *Українська словесність***

Знайомити дітей з українськими народними казками та літературними творами про природу (тварин, птахів, комах, риб (звертати увагу на їхні взаємовідносини з людьми) І. Франко «Навесні», Л. Костенко «Вербові сережки», П. Воронько «Липка», В. Марсюк «Прогулянка», О. Іваненко «Лісові казки» та ін.). Дати уявлення про календарно-обрядове коло як цілісність, що відбиває циклічність та неперервність життя, взаємодію людини і природи, існування Всесвіту загалом. Сформувати поняття про календарно-обрядове коло як зразок природовідповідної поведінки. Продовжувати знайомити з уявленнями українців про здоров'я через різні жанри фольклору та твори художньої літератури. Знайомити з малими фольклорними жанрами (загадками, закличками, лічилками, прислів'ями, приказками і т. ін.), творами календарно-обрядового кола (щедрівками, колядками) переказами, космогонічними міфами, легендами про Всесвіт (Землю, Місяць, Сонце, зорі тощо).

**Результати:** як кожна дитина окремо, так і всі діти разом емоційно позитивно ставляться до життя, мають уявлення про особливості сприйняття краси українцями; виявляють любов до природи, відповідають за свої вчинки у природі, мають уявлення та відчуття прагнення всього живого до життя, мають навички охорони природного довкілля. Розуміють та розрізняють різні впливи природи на людину, людини на природу та їхні наслідки. Уміють споглядати красу природи, усвідомлюють різні прояви краси, розрізняють властивості природних об'єктів та явищ. Мають уявлення, що кожна людина є дитиною природи, знають та відтворюють українські фольклорні твори про Землю, Місяць, Сонце, зорі. Мають уявлення про Всесвіт (його цілісність). Уявляють календарно-обрядове коло як цілісність, що відбиває циклічність та неперервність життя, взаємодію людини і природи, існування Всесвіту загалом. Мають уявлення про чинники, що сприяють здоровому способу життя. Усвідомлюють потребу у здоровому способі життя, що формується та реалізується через календарно-обрядове коло, розуміють і використовують його як зразок природовідповідної поведінки. Переповідають українські народні казки про природу, характеризують героїв, створюють розповіді за власними спостереженнями проявів природи. Знають назви рослин, тварин, птахів, риб, комах як найближчого природного оточення, так і природи всієї України, деякі власні назви річок, озер, урочищ, балок, лісів, гір України та можуть пояснити їх виникнення. Знають українські назви місяців та можуть пояснити їх.

### **Сфера «Я – українець. Я – українка»**

**Завдання виховання:** продовжувати виховувати емоційне позитивне ставлення та усвідомлення, що дитина – українець, українка, патріот, громадянин, господар, громадянин України; прищеплювати почуття справедливості, доброзичливості, гостинності, чемності, виховувати любов, волю, патріотизм, справедливість, відповідальність як дієві аспекти поведінки. дати уявлення про мудрість, права, обов'язки, виховувати відповідальність. Формувати усвідомлення причетності дитини до державотворення. Плекати почуття гордості за свою державу як частину цілісності світової спільноти. Формувати у дітей практичні вміння й навички щодо святкування родинних, звичаєвих та державних свят.

**Змістова лінія: Цінності української звичаєвості (вдача, мораль)**

Поглиблювати знання і виховувати ставлення до родинних, звичаєвих та державних свят. Прищеплювати риси традиційної української гостинності, доброзичливості, чемності. Плекати почуття справедливості, патріотизму. Формувати усвідомлення української звичаєвості як джерела цінностей нашого народу. Виховувати волю та любов (як риси вдачі).

**Змістова лінія: Ми – господарі своєї держави**

Формувати уявлення, що кожна дитина здатна і має бути державотворцем (патріот + громадянин + господар) через віковідповідну ігрову діяльність, гуртові справи, відповідальне виконання доручень у родині та дошкільному закладі тощо. Прищеплювати розуміння, що кожна професія, вид діяльності містить певну відповідальність перед собою, іншими людьми, державою.

Формувати усвідомлення, що кожна професія має сприяти державотворенню; формувати уявлення, давати знання та прищеплювати риси (правдивість, волелюбність, справедливість, мужність, побратимство, господарність, відповідальність, творчість та ін.), необхідні українському державотворцю (патріоту-громадянину-господарю своєї держави. Ознайомлювати з історією виникнення атрибутів-символів української держави (прапора, герба, гімну), прищеплювати шанобливе ставлення до них. Розширювати коло знань про державну владу України за зразком родини (Президент, Верховна Рада, їхня діяльність), дати уявлення про існування законів у державі як правил, норм поведінки (на прикладах правил дорожнього руху і т. ін.).

**Змістова лінія: Моя Україна у світі**

Дати уявлення та знання про Україну як частину цілісності світової спільноти; про визначну роль України у світі. Виховувати почуття поваги до своєї української держави як частини цілісності світової спільноти.

**Макросферична змістова лінія: Українська мова**

Продовжувати збагачувати словник дітей різними словами на позначення української вдачі, свят і дій, морально-етичних настанов. Продовжувати вводити у словник дошкільнят слова на позначення ознак державної влади (Президент, Верховна Рада, Верховний суд), назви процесів, що пов'язані з ним (право, обов'язок, закон, відповідальність та ін.).

**Макросферична змістова лінія: Українська словесність**

Ознайомлювати з українськими фольклорними творами календарно-обрядового кола (колядками, щедрівками, веснянками, гаївками тощо) та малими фольклорними жанрами (прислів'ями, приказками, мирилками, лічилками, закличками, скоромовками, загадками, безконечниками, небилицями та ін.). Знайомити дітей з українськими народними соціально-побутовими й чарівними казками «Котигорошко», «Яйце-райце», «Летючий корабель» та ін., літературними творами Лесі Українки «Три метелики», легендами, міфами, билинами, переказами, уривками з літописів, оповіданнями, в яких виявляються риси, притаманні господарям, державотворцям, патріотам (героїзм, справедливість, звитяжність, правдивість, чемність, доброзичливість, гостинність і т. ін.); переказами та уривками з літописів про витoki української державності та її символи («Літопис Аскольда», «Повість временних літ» (у перекладі В. Близнеця), міфи про сотворіння світу, билини київського циклу, легенда про заснування Києва, переказ «Звільнення Києва від облоги печенігів», «Кирило Кожум'яка», «Про Правду і Кривду» та ін.).

**Результати:** дитина має емоційне позитивне ставлення до того, що вона – українець, українка, громадянин України. Усвідомлює себе господарем України; свою причетність до державотворення; українську звичаєвість як джерело цінностей. Як кожна дитина окремо, так і всі діти разом виявляють почуття справедливості, доброзичливості, гостинності, чемності, гордості за свою державу. Дієвими аспектами їхньої поведінки є любов, воля, справедливість, відповідальність. Діти знають і називають риси, притаманні господарям, державотворцям, патріотам, наводять приклади з фольклорних та

літературних творів. Знають свята (родинні, звичаєві, державні) та святкують їх з радістю. В рольових іграх використовують різноманітні фольклорні жанри.

### **Сфера «Українська культура»**

**Завдання виховання:** продовжувати виховувати емоційне позитивне ставлення до гармонійного світу, створеного людиною, залучати до творення ладу та виховувати любов до нього. Продовжувати прищеплювати любов до праці, залучати дітей до неї. Формувати здібності та вміння виражати себе засобами мистецтва, виховувати почуття прекрасного, знайомити з кращими зразками українського мистецького світу (творами образотворчого мистецтва різних жанрів: пейзаж, портрет, натюрморт; творами музичного та пісенного мистецтва: українськими народними танцями та піснями, виробами з глини, лози, соломи, дерева, каменю, металу тощо), прищеплювати інтерес до народних музичних інструментів та гри на них. Прищеплювати інтерес та формувати навички проектування, прогнозування, аналізу своєї творчості та діяльності.

### **Змістова лінія: *Світ, створений нами***

Поглиблювати уявлення та знання про українське оточення (житло, предмети побуту, знаряддя праці, технічні засоби пізнання, освоєння довкілля та ін.) дати уявлення та поняття, що світ, створений людиною, може бути як красивим, так і потворним, як корисним, так і шкідливим. Долучати до українського мистецького світу: ознайомлювати з українськими фольклорними жанрами календарно-обрядового кола («Благослови мати, весну закликати», «Іди, іди, дощику», «В полі, полі плужок оре», «Радуй, Земле, Коляда іде» та ін.), обрядово-ритуальними іграми («Гуси, гуси, додому!», «Ярило» та ін.), колисковими, малими фольклорними формами (прислів'ями, приказками, загадками, скоромовками, мирилками, лічилками тощо). Давати знання та формувати навички писанкарства як традиційного сакрального мистецтва українців. Знайомити дітей зі зразками українського народно-ужиткового, ювелірного, різними жанрами образотворчого мистецтва (Т. Шевченко «Портрет дітей В. М. Рєпніна», «Казашка Катя», С. Васильківський «Весняний день на Україні», «Український пейзаж», «Окраїни Полтави», «Козацький двір», «Селянська вулиця», М. Пимоненко «З лісу», «Брід», «Сінокіс», , О. Шовкуненко «Дуб у Кончі-Заспі», «Осінь. Блакитна вода», М. Глущенко «Бузок» та ін.; народного малярства (К. Білокур «Поле», М. Примаченко «Весілля в лісі», М. Тимченко серія «Спогади про дитинство», «Дари землі» та ін.), витинанками, різними видами та техніками вишивки, виробами ткацтва та килимарства, рушниками, сорочками, народними іграшками), видами традиційної української кераміки, скульптури, архітектури, театралізованими дійствами, вертепом, українськими народними танцями («Гопак», «Полька», «Метелиця», «Кривий танець», «Аркан» та ін.), музичними творами українських композиторів-класиків – М. Лисенка – увертюра до опери «Тарас Бульба», С. Гулака-Артемовського – увертюра до опери «Запорожець за Дунаєм», М. Леонтовича – «Щедрик» та ін. Ознайомлювати з українськими народними музичними інструментами (бубон, сопілка, литаври, бандура, кобза,

трембіта, скрипка, цимбали) та формувати елементарні навички гри на деяких з них. Дати уявлення про кобзарів як речників правди, ознайомити з їхньою творчістю. Продовжувати знайомство з українською книгою як явищем культури та результатом праці багатьох людей, джерелом знань. Формувати навички мислетворчості.

**Змістова лінія: *Наша творча палітра (як і чим ми творимо)***

Продовжувати формувати практичні вміння та навички виражати себе через види творчості: ліплення та малювання (глина, пластилін, фарби, олівці, кольорова крейда та ін.) конструювання, словотворчість, мислетворчість; спів українських народних пісень та пісень календарно-обрядового кола; декламацію малих фольклорних творів та віршів для дітей класиків української літератури, інсценізацію українських казок. Формувати навички гри на українських народних музичних інструментах (бубні, сопілці, литаврах, бандурі, кобзі, трембіті, цимбалах).

**Змістова лінія: *Наша будучина (творчий аспект)***

Продовжувати ознайомлювати зі зразками народної творчості про майбуття (відповідно до вікових особливостей). Формувати навички проектування, прогнозування, аналізу своєї творчості та діяльності. Прищеплювати інтерес до проектування майбутнього своєї вулиці, села, селища, міста, держави.

**Макросферична змістова лінія: *Українська мова***

Продовжувати збагачувати словник дітей словами на позначення предметів українського побуту, житла, меблів, технічних засобів пізнання та освоєння довкілля, українських народних музичних інструментів. Уводити в словник дошкільнят слова, що означають та характеризують твори та вироби українського народно-ужиткового, ювелірного, образотворчого мистецтва, архітектури та ін., слова-символи на їх позначення, образні означення.

**Макросферична змістова лінія: *Українська словесність***

Продовжувати знайомити дітей з українськими казками, міфами, легендами про творчість і працю, акцентуючи увагу дітей на творчому, діяльнісному, проектувальному, прогностичному, аналітичному аспектах; творами календарно-обрядового циклу, українськими народними піснями та малими фольклорними жанрами (загадками, скоромовками, прислів'ями, приказками, мирилками, колисковими та ін.), художніми творами українських письменників для дітей: казки – М. Коцюбинський «Про двох цапків», «Дві кізочки», «Десять робітників», Леся Українка «Біда навчить», В. Моруга «Коник і Сонечко» та ін.; байки – народні та авторські – «Вовк і Коза», «Свиня під дубом», Г. Сковорода «Чиж і щиглик», М. Шашкевич «Собака і когут», Л. Глібов «Коник-стрибунець» та ін.; оповідання: В. Сухомлинський «Які вони бідні», «Шпак прилетів», «Сьома дочка», та ін.; вірші Т. Шевченка, О. Олеся, А. Малишка, Д. Білоуса, Н. Забіли, Д. Чередниченка, Л. Мовчун та ін.

**Результати:** як кожна дитина окремо, так і всі діти разом розрізняють красиве та потворне, корисне та шкідливе у світі, створеному людиною; виявляють позитивне емоційне ставлення до всього красивого, що створила людина. Дбайливо ставляться до результатів своєї праці і праці інших. Мають

сформовані навички спільної праці. Можуть виражати себе різними засобами мистецтва: малюють, ліплять, конструюють за задумом, мають уявлення про елементи українського мистецького світу (писанкарство, витинанку, вишивку, традиційну українську кераміку, архітектуру, скульптуру, живопис, народно-ужиткове, ювелірне мистецтво, театралізовані дійства, вертеп), розрізняють види народної іграшки, жанри живопису, вироби народно-ужиткового мистецтва й використовують їхні мотиви у своїй творчості. Мають уявлення про книгу як про результат праці багатьох людей, як джерело знань. Залюбки сприймають різноманітні за жанром українські фольклорні вокально-музичні твори та відтворюють їх. Ознайомлені з творчістю кобзарів. Виражають емоційне ставлення до персонажів українських казок, міфів, оповідань, дають оцінку їхнім діям. Створюють власні твори, інсценізують українські казки, твори календарно-обрядового циклу та народні пісні. Знають та використовують обрядово-ритуальні ігри. Мають уявлення про писанку та писанкарство як вид сакрального мистецтва українців. Знають та розрізняють за зовнішнім виглядом та звучанням українські народні інструменти, мають навички гри на них. Можуть проектувати, прогнозувати, аналізувати свою творчість та діяльність. Можуть створювати різні проекти майбутнього своєї вулиці, села, селища, міста, держави. Прагнуть бути корисними своїй українській державі.